

פתרון הבחינה

תנ"ך

קיץ תש"פ, 2020, שאלון: 1382
מוגש ע"י מורה לתנ"ך של "יואל גבע"

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

פרק ראשון – המנהיגות של משה ודוד (48 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על שלוש מהשאלות 1-4 (לכל שאלה - 16 נקודות):

שאלה 1

סעיף א'

(1) הדברים שדיברה מרים הנחשבים ללשון הרע:

מרים דיברה אודות האישה הכושית שלקח משה. דברים אלו נחשבים ללשון הרע, כי היא מדברת בגנות אשתו של משה, בגלל צבעה השחור (או כי נשא אישה שנייה מבלי להיוועץ בה).
אז: מרים טענה שה' אינו מדבר רק עם משה אלא גם איתה ועם אהרון. דברים אלו נחשבים כלשון הרע, כי יש בהם התרסה כנגד התנשאותו של משה, שהוא אינו הנביא היחידי לה'.
העונש שקיבלה מרים על דברים אלה: מחלת הצרעת.

(2) על פי המדרש, הלקח המוסרי שאפשר ללמוד מן הסיפור על מרים והעונש: שאין זה מוסרי להגיד דברים הנחשבים ללשון הרע, ומי שמתמש בלשון רעה, סופו להיענש בצרעת.

סעיף ב'

(1) בפסוק 2, מרים ואהרון טוענים שה' אינו מדבר רק עם משה, אלא גם איתם. דברים אלה מערערים את מעמדו של משה כמנהיג, מאחר ולפי דבריהם, משה מוצג כאדם מתנשא המשוכנע שה' מדבר רק איתו ובכך הוא למעשה המנהיג היחיד לעם. ביסוס: "הרק אך במשה דבר ה' הלא גם בנו".

(2) מטרתם של דברי ה' בפסוקים 4-9 לבסס את מעמדו של משה כמנהיג (על התלמיד להביא ראיה אחת ולהסבירה):

- "...אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו לא כן עבדי משה... פה אל פה אדבר בו" – ה' מבהיר שמשה הוא נביא ייחודי ואינו דומה ליתר נביאי ה'. ה' פונה אל נביאיו באמצעות מראות וחלומות, בעוד שמשה הוא הנביא היחיד שה' מתגלה אליו ישירות.

- "לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא" – ה' מציג את משה כעבדו הנאמן ביותר, ובכך מחזק את מעמדו של משה כמנהיג.

שאלה 2

סעיף א'

(1) גדולתו המופלגת של משה, כאדם החורג מן הנורמות האנושיות:

- "ולא ידע איש את קברתו עד היום הזה" – מקום קבורתו של משה אינו ידוע, ולכן יש המטילים ספק אם אכן מת ונקבר או שנלקח בצורה לא אנושית אל ה'.
- "ומשה בן מאה ועשרים במתו לא כהתה עינו ולא נס לחה" – משה נפטר בגיל מופלג, אך בניגוד לנורמות האנושיות, הוא נשאר בשיא כוחו וראייתו לא פחתה.
- המגמה להמעיט את דמותו ולהציגו על חולשתו ואנושיותו:
- "וימת שם משה" – נאמר במפורש שמשה נפטר, כאחד האדם.
- "ויקבר אתו בגי בארץ מואב" – המחבר המקראי מספר כי משה נקבר לאחר מותו, כדרך כל בני האדם.

(2) סיבה אפשרית למגמה "להמעיט את דמותו" של משה, היא למנוע פולחן אישיות של האיש. משה הוא דמות חשובה בהיסטוריה המקראית, הוא המנהיג הראשון לעם, שהושיע את העם מעבדות במצרים, תוך הפגנת ניסים גדולים. בשל כך, עם מותו, העם עלול היה להתחיל לסגוד למשה (במקום / בנוסף לה'), וכדי למנוע זאת, הומעטה דמותו.

סעיף ב'

לדעתי, יש סתירה בין הדברים שאלוהים אומר בפסוק 4 ובין דברי השבח הנאמרים על משה בפסוקים 10-12. בפסוקים 10-12 המחבר משבח את משה ואומר כי הוא היה נביא יחיד במינו, שהיה לו קשר מיוחד עם אלוהים (היה היחיד שראה את אלוהים פנים אל פנים). משה מתואר כמי שאלוהים בטח בו ולכן שלח אותו למצרים, להיות השליח שלו מול פרעה. לאור זאת, היינו מצפים שאלוהים יגמול למשה ויתן לו להיכנס לארץ כנען. למרות זאת, בפסוק 4 אלוהים אומר למשה, שהוא לא יוכל להיכנס לארץ כנען, אלא רק לראות אותה מבחוץ.

שאלה 3

סעיף א'

דוגמה לקרבה הנפשית של שמואל לשאול:

- "ויאמר ה' אל שמואל עד מתי אתה מתאבל על שאול..." – שמואל כואב ואבל, את הדחתו של שאול מהמלוכה, דבר המעיד על קרבה ביניהם.

דוגמה לדבקותו של שמואל בדמות המלך המוכרת לו: "ויהי בבואם וירא את אליאב ויאמר אך נגד ה' משיחו" – כאשר שמואל רואה את אליאב, הוא בטוח שהוא המיועד להיות למלך, בגלל גובהו וקומתו המרשימה. הבחירה דווקא באליאב, נובעת מדבקותו של שמואל בדמות המלך המוכרת לו: שאול שנבחר בשל גובהו.

סעיף ב'

(1) הבחירה למשוח דווקא את דוד למלך הייתה מפתיעה (על התלמיד להביא שתי ראיות ולהסבירן):

- "ויהי בבואם וירא את אליאב ויאמר אך נגד ה' משיחו" – אליאב הוא בנו הבכור של ישי, לכן שמואל היה משוכנע שהוא יקבל את תפקיד המלך ולא אחיו הקטן.
 - "ויעבר ישי שמה ויאמר גם בזה לא בחר ה' " – שמואל וישי, היו משוכנעים שהבן שייבחר למלך, יהיה אחד מילדיו הגדולים של ישי, אך ה' לא בחר בהם, אלא דווקא בדוד הקטן בבנים.
 - "ויאמר שמואל אל ישי התמו הנערים ויאמר עוד שאר הקטן והנה רעה בצאן..." – שמואל היה משוכנע שאחד מבניו הגדולים של ישי, ייבחר למלך. לכן הוא הופתע שה' לא בחר באף אחד מהם.
 גם ישי היה משוכנע שמדובר באחד מבניו הגדולים ולכן לא קרא לדוד, אלא שלח אותו אל המרעה.
 (2) הבחירה בדוד סותרת לכאורה את הדברים שה' אומר לשמואל בפסוק 7:
 בפסוק 7, ה' נוזף בשמואל על בחירתו באליאב, בחירה הנובעת ממראה עיניים בלבד: "אל תבט אל מראהו ואל גבה קומתו כי מאסתיהו...".
 על דוד נאמר: "והוא אדמוני עם יפה עינים וטוב ראיי" – דוד מתואר כבעל מראה מרשים. הבחירה בו לאור נתונים אלה היא מפתיעה, מאחר וה' אמר שבחירתו במלך אינה נובעת ממראהו החיצוני.

שאלה 4**סעיף א'**

(1) הקושי בהבנת המעמד האישי של מיכל: כיצד יתכן שמיכל ניתנת לפלטיאל בן ליש לאישה, והרי היא אשתו של דוד?
 (2) לפי פירוש רש"י: פלטיאל בן ליש נמנע מיחסי אישות עם מיכל. משמע, עפ"י רש"י מיכל נחשבת לאשתו של דוד.

סעיף ב'

יש הטוענים, כי היחס של דוד למיכל נבע מרצונו לבסס את מלכותו:
 דוד המונע מאינטרס פוליטי, מסכים לברית עם אבנר, בתנאי שתוחזר אליו "מיכל בת שאול". דוד יודע שעם מיכל לצידו, הוא יזכה ללגיטימציה בתור מחליפו של שאול על כסא המלוכה. הוא אינו מפגין כלפיה חוס או עניין אישי. למרות היותה נשואה לאחר, הוא מתעקש לקחת אותה אליו לשם חיזוק מעמדו.
 בשמואל ב פרק ו, דוד נוהג בזלזול כלפי מיכל, וטוען שהוא נבחר על פני אביה למלך. בנוסף, הוא אינו בא עימה במגע, ומונע ממנה ילד. כל אלו מעידים שלא היה לו עניין אישי בה, אלא לשם ביסוס מלכותו בלבד.

פרק שני – נשים במקרא (32 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על שתיים מתוך השאלות 5-7 (לכל שאלה – 16 נקודות)

שאלה 5

סעיף א'

(1) דוגמאות להתנהגות של שכס לאחר מעשה האונס (על התלמיד להביא שתי דוגמאות ולהסבירן):

- "ותדבק נפשו בדינה ויאהב את הנערה" – לאחר האונס, שכס מתאהב בדינה.
- וידבר על לב הנערה" – שכס מנסה לרכז ולרצות את דינה בדיבורים.
- "ויאמר שכס אל חמור אביו לאמר קח לי את הילדה הזאת לאשה" – שכס רוצה לשאת את דינה לאישה.

(2) התנהגותו של שכס לאחר מעשה האונס יכולה להיחשב כהתנהגות ראויה או כלא ראויה, לדוגמה:

- לדעתי, התנהגותו של שכס לאחר מעשה האונס יכולה להיחשב כהתנהגות ראויה: שכס אינו מתנער מהמעשה שעשה ואף מוכן לקחת אחריות על כך ולשאת את דינה לאישה.
- או: לדעתי, התנהגותו של שכס לאחר מעשה האונס יכולה להיחשב כהתנהגות לא ראויה: שכס פגע בדינה פגיעה קשה, ושום דבר שיעשה אינו יכול לתקן את העוולה שגרם לה.

סעיף ב'

(1) הנימוק של יעקב לכעסו על מעשי שמעון ולוי: יעקב טוען שמעשה זה יעורר את שנאת העמים היושבים בארץ על משפחתו, דבר העלול להביא להשמדת כל משפחת יעקב.

הנימוק של שמעון ולוי להצדקת מעשיהם: שלא יעלה על הדעת, לקבל פגיעה שכזו בכבוד בת משפחתם.

(2) לדעתי, הנימוק של יעקב משכנע יותר, כי מדובר בחיי אדם. בגלל מעשה הנקמה של שמעון ולוי, כל בני משפחת יעקב, נמצאים כעת בסכנת חיים. תתקבלנה תשובות אחרות המוסברות היטב.

שאלה 6

סעיף א'

רכיבים מיניים בסיפור על יעל וסיסרא (על התלמיד להביא ראיה אחת מפרק ד וראיה אחת מפרק ה):

ראיה מפרק ד':

- הזמנת הגבר: "ותאמר אליו סורה אלי אל תירא" – יעל מזמינה את סיסרא לבוא אל אוהלה.
- "ותכסהו בשמיכה" – ניתן לפרש כהצעת מקום המשכב.

ראיה מפרק ה:

- "בין רגליה נפל" – לשון נקייה לתיאור המשכב ביניהם.
- "בין רגליה כרע נפל שכב..." – כל פועל כמסמל בעילה (7 בעילות).
- (2) דוגמה מפרק ד' ל"תופעה של ביעור רכיבים מיניים" בסיפור:
- "ותצא יעל לקראת סיסרא ותאמר אליו סורה אדני סורה אלי אל תירא" – יעל מזמינה את סיסרא לאוהלה, כדי להעניק לו כביכול מקלט מרודפיו ולא לשם הזמנה למשכב.

- "ויאמר אליה השקיני נא מעט מים כי צמתי ותפתח את נאד החלב ותשקהו" – יעל משקה את סיסרא בחלב, שלא כמו בסיפור מיני בו האישה משקה את הגבר ביין.
 - "ותכסהו בשמיכה... ותכסהו" – הכיסוי הכפול של סיסרא בשמיכה, מעיד על חוצץ ביניהם ועל הימנעות מכל מגע מיני.

סעיף ב'

היחס שדבורה מפגינה כלפי יעל בשירתה, הוא יחס של הערכה. דבורה מברכת את יעל מכל הנשים, על כך שהרגה את סיסרא. היא מפרטת בשיר את מעלליה של יעל, שניצלה את עייפותו וחולשתו של סיסרא לאחר מגע מיני איתה, כדי להרגו.
 הדילמה הערכית שיחס זה עלול לעורר: ניצול של יחסי מין, כדי לפגוע באחר. יעל מתוארת כמי שפיתתה את סיסרא כדי להביא למותו, ויש בזה לעודד נשים לנצל את מיניותן כדי לפגוע באחר.

שאלה 7

סעיף א'

מעמדה המרכזי של אשת מנוח בסיפור (על התלמיד להביא שלוש ראיות ולהסביר):
 - "וירא מלאך ה' אל האשה ויאמר אליה... – מלאך ה' מתגלה לאשת מנוח ומבשר לה את הבשורה.
 - "... ולא שאלתיהו אי מזה הוא ואת שמו לא הגיד לה... – אשת מנוח הבינה מיד שמדובר במלאך ה' ולכן אין טעם לשאול אותו לשמו.
 - "וישמע האלהים בקול מנוח ויבא מלאך האלהים עוד אל האשה והיא יושבת בשדה ומנוח אישה אין עימה" – ה' נענה לבקשת מנוח ושולח אליהם בשנית את המלאך. אך המלאך מתגלה שוב לפני אשת מנוח ולא לפני בעלה.
 - "ויאמר מלאך ה' אל מנוח מכל אשר אמרתי אל האשה תשמר... – כאשר המלאך חוזר על דבריו לפני מנוח, הוא חוזר על דבריה של האישה ומשמיט את מה שהיא בחרה להשמיט.
 - תיתכנה דוגמאות נוספות.

סעיף ב'

היחס של אשת מנוח למלאך: מרגע שנתגלה המלאך אל האישה, היא פועלת בזריזות וממהרת לספר לבעלה על ההתגלות: "ותמהר... ותרחץ... ותגד... ותאמר..." – דבר זה מעיד על יחס של כבוד למלאך, ועל ההבנה המהירה שלה, שאכן מדובר במלאך ה'.
 היחס של מנוח למלאך: מנוח מטיל ספק בכך שמדובר במלאך, הוא אינו ממהר לקראתו גם כאשר הוא מופיע בשנית לפי בקשת מנוח: "ויקם וילך... ויבא... ויאמר" – מנוח נוהג במידה מסויימת של זלזול.

פרק שלישי – עוצמה והנהגה (20 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על שאלה 8:

שאלה 8

סעיף א'

בשמואל א י"ח, נאמר שרוח ה' עם דוד והוא מצליח בכל מעשיו ובמלחמותיו עם פלישתים, דבר המעורר את פחד שאול מפני דוד. דבר זה, יכול להסביר את התנהגותו הקיצונית של שאול כלפי דוד בשמואל א י"ט. שאול המפחד מפני דוד והצלחותיו, מנסה להמית אותו באמצעות הטלת חניתו בדוד. וכזוה לא מצליח, הוא אף שולח את חיילו, להביא את דוד מביתו כדי להמיתו. בשמואל א י"ח, נאמר שמיכל בת שאול אוהבת את דוד. לכן, בשמואל א י"ט, שאול כועס על מיכל ומשוכנע בכך שסייעה לאויבו להימלט.

סעיף ב'

(1) הניגוד הנרמז בין הדמויות:

בפסוק 9, שאול מתואר כאדם ששורה עליו רוח רעה, והוא ספון בביתו לבדו. הוא מתואר כאוחז בחניתו בזמן שדוד מנגן לפניו, דבר היכול להעיד עליו כחשדן ואינו בוטח באיש. בפסוק 18, מתואר שדוד נמלט אל שמואל, הוא משתף אותו בכל מה שקרה לו ושניהם יחד עוברים לשבת בניות. תיאור זה מציג את דוד כדמות פתוחה, חברותית, הסומכת ובוטחת באחרים.

(2) הדילמה המוסרית של מיכל: הבחירה בין נאמנות לאביה או לבעלה. דוד, בעלה של מיכל, נמצא בסכנת חיים ונרדף על ידי שאול, אבי מיכל. הדילמה שלה, היא למי לסייע, באיזה צד לבחור? האם ההכרעה שלה בדילמה נכונה בעיניך: ניתן לקבל כל אפשרות המוסברת היטב.